

**Między obowiązkiem
a przyzwoleniem**

Między obowiązkiem a przyzwoleniem

Środki wyrównawcze na rzecz kobiet
jako instrument realizacji praw człowieka

KATARZYNA SĘKOWSKA-KOZŁOWSKA

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2021

Recenzenci:

prof. dr hab. Robert Grzeszczak
dr hab. Michał Kowalski, prof. UJ

Redakcja i korekta:

Elżbieta Morawska

Projekt okładki:

Maryna Wiśniewska

Na okładce wykorzystano reprodukcję szkicu do obrazu „Pływalnia”
Marii Ewy Łunkiewicz-Rogoyskiej, ok. 1939 r., gwasz na papierze,
wł. prywatna; fot. Marcin Jaroszewski

Książka dofinansowana ze środków Instytutu Nauk Prawnych PAN

Copyright © 2021 by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa

ISBN 978-83-7383-941-0

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa
tel./faks: 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (Stanisław Beczek)

Druk i oprawa: Totem, Inowrocław

Spis treści

Wykaz skrótów	9
Wstęp	13
Rozdział I	
Środki wyrównawcze na rzecz kobiet. Rekonstrukcja pojęcia	21
1. Uwagi terminologiczne	21
1.1. Konwencja CEDAW	22
1.2. Prawo UE	23
1.3. Wybrane krajowe porządki prawne	26
1.4. Piśmiennictwo	28
1.5. Uzasadnienie wyboru przyjętej terminologii	30
2. Ramy prawne	32
2.1. Konwencja CEDAW	36
2.2. Inne regulacje prawa międzynarodowego odnoszące się do środków wyrównawczych	42
2.2.1. Rada Europy	43
2.2.2. Międzynarodowa Organizacja Pracy	51
2.3. Prawo UE	52
3. Definicje i rodzaje środków wyrównawczych	62
3.1. Środki wyrównawcze w ujęciu wąskim	63
3.1.1. Kwoty	69
3.1.2. Preferencyjne traktowanie	73
3.2. Środki wyrównawcze w ujęciu szerokim	75
3.2.1. Środki monitorujące	77
3.2.2. Plany działania	78
3.3.3. Środki promocyjne	79
4. Środki wyrównawcze a inne działania na rzecz równości płci	80
4.1. Środki na rzecz łączenia życia zawodowego z rodzinnym	80
4.2. <i>Gender mainstreaming</i>	87
4.3. Racjonalne usprawnienia	90
5. Przesłanki stosowania środków wyrównawczych na rzecz kobiet	93
5.1. Cel transformatywny	96
5.2. Cel kompensacyjny	97
5.3. Cel zapewnienia reprezentacji i perspektywy danej grupy	98
5.4. Cel edukacyjny	101
5.5. Cel ekonomiczny	102
6. Wnioski	104

Rozdział II

Środki wyrównawcze na rzecz kobiet jako element zasady równości

i niedyskryminacji	108
1. Uwagi wstępne – zasada równości i niedyskryminacji	108
2. Środki wyrównawcze na rzecz kobiet w świetle modeli równości	114
2.1. Model symetryczny (równości formalnej)	115
2.2. Model równości szans	118
2.3. Model równości materialnej	120
2.4. Model równości ukształtowany w Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet	123
2.5. Model równości realizowany przez Unię Europejską	127
3. Środki wyrównawcze jako wyjątek od zakazu dyskryminacji i jako instrument antydiskryminacyjny	136
3.1. Konwencja CEDAW	136
3.2. Prawo UE	139
4. Środki wyrównawcze a dyskryminacja pośrednia	143
5. Środki wyrównawcze a stereotypy dotyczące płci	146
6. Środki wyrównawcze a dyskryminacja intersekcyjna	150
7. Wnioski	157

Rozdział III

Stosowanie środków wyrównawczych w świetle Konwencji CEDAW

i prawa UE	161
1. Stosowanie środków wyrównawczych w świetle Konwencji CEDAW	161
1.1. Stosowanie środków wyrównawczych a ogół obowiązków nałożonych na państwa-strony przez Konwencję CEDAW	164
1.2. Obowiązki nałożone na państwa przez art. 4 ust. 1 CEDAW	170
1.3. Metody wdrażania środków wyrównawczych	176
1.4. Obszary stosowania środków wyrównawczych oraz przykładowe środki rekomendowane przez Komitet CEDAW	177
1.5. Reguły stosowania środków wyrównawczych	183
1.5.1. Wymogi związane z wprowadzeniem środków wyrównawczych	184
1.5.2. Tymczasowość środków wyrównawczych	185
1.5.3. Monitoring stosowania środków wyrównawczych	186
2. Stosowanie środków wyrównawczych w świetle prawa UE	187
2.1. Zasada równości płci oraz prawo do równego traktowania bez względu na płeć	188
2.2. Obowiązki państw członkowskich a środki wyrównawcze	189
2.3. Obszary stosowania środków wyrównawczych	199
2.3.1. Zatrudnienie	199
2.3.2. Dostęp do dóbr i usług	203
2.3.3. Art. 23 KPP i zapewnienie równości płci „we wszystkich dziedzinach”	204
2.4. Warunki dopuszczalności stosowania środków wyrównawczych	206
2.4.1. Realizacja uprawnionego celu	207

2.4.2. Możliwość dokonania obiektywnej i indywidualnej oceny w przypadku takich samych kwalifikacji kandydatów	209
2.4.3. Wymóg poszanowania zasady proporcjonalności	212
3. Wnioski	217
Podsumowanie	220
Literatura	228
Wykaz źródeł	247
Indeks nazwisk	257